

СТАНОВИЩЕ

От проф. Иваничка Атанасова Сербезова, дп
Месторабота: Русенски университет „Ангел Кънчев”,
Факултет Обществено здраве, катедра Здравни грижи
Адрес за контакти:
Електронен адрес: iserbezova@uni-ruse.bg
Тел.: +359 888 731 063

по дисертационен труд за придобиване на
ОНС „доктор”
в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт,
професионално направление 7.4. Обществено здраве,
научна специалност: Управление на здравните грижи

Като член на научното жури съм определена със Заповед № Р-109-427/18.12.2019, на Ректора на МУ-Варна, ул. Марин Дринов №56, 9002, Варна.

Представям Становище, във връзка с процедура за присъждане на ОНС Доктор на **Мария Николова Добрева**, докторант в самостоятелна форма на обучение по докторска програма *Управление на здравните грижи* към катедра Здравни грижи, МУ Варна. Тема на дисертационният труд: **„УПРАВЛЕНИЕ НА БОЛКАТА ПРИ ПАЦИЕНТИ С ОНКОЛОГИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ – РОЛЯ НА МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА“**.

1. Професионална биография, кариерно развитие и обвързаност с темата на дисертационния труд

Мария Николова Добрева е завършила базово образование - Медицинска сестра в Медицински колеж – гр. Шумен през 2002 г. През 2012г. получава ОКС „Бакалавър“ – специалност „Социална педагогика“ в Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“, Шумен. Придобива и магистърска степен по Управление на здравните грижи в Медицински университет – Варна през 2016г. Придобитите образователни степени мотивират интереса на докторантката към проблемите на здравните грижи и оптимизиране на тяхната организация.

Професионалната си реализация започва през 2004 г. като медицинска сестра в „МБАЛ-Шумен“ АД, Вътрешно отделение и след това в Отделение по Ревматология, където работи до 2016 г. От 2016 г. до настоящия момент е асистент в МУ Варна „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Филиал Шумен.

От септември 2019 г. е зачислена за придобиване на специалност Медицинска педагогика към МУ-Варна.

От 2004г. до 2020г. е усъвършенствала професионалните си умения чрез участия в различни форми на продължаващо обучение – предимно в областта на организация и оптимизиране на здравните грижи.

Посочените щрихи в професионалната автобиография показват, че избраната дисертационна проблематика добре се вписва, както в образователния ценз на докторантката, така и в следващата ѝ професионална реализация. Убедено правя извода, че предложеният дисертационен труд е синтез на доказан практически опит в сферата на здравните грижи.

2. *Пакет административни документи, придружаващи процедурата за защита на дисертационния труд*

Представеният пакет от административни документи, свързани и доказващи процесуалната валидност на процедурата, са подготвени в точно съответствие с академичните изисквания за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4.Обществено здраве, научна специалност Управление на здравните грижи. Документите са в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в България и Правилника за неговото приложение, както и с **Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет – Варна от 2018 г.**

Заявлението до Ректора с вх. № 109-5 от 03.01.2020 г. за допускане до защита е придружено с всички необходими документи на хартиен и електронен носител.

Представен е списък от 4 научни публикации в списание и в сборници от научни конференции. Една от статиите е в съавторство с научния ръководител, три са в съавторство с други преподаватели от Филиал Шумен на МУ-Варна. Цитираните публикации са направени през последните три години на дисертационното проучване. Считам, че като брой и като съдържание, представените публикации отразяват същностните положения в представеното дисертационно изследване.

Авторефератът е съдържателно структуриран по главите на дисертацията. Целесъобразно е подбран текстови и графично илюстративен материал, които семантично се допълват и вярно отразяват съдържанието на цялата дисертация.

Изисканите документи съгласно Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет – Варна са публикувани в сайта, спазвайки поставените срокове за това.

Не мога да не споделя, че в целият труд личи влиянието на научния ръководител – от избора на дисертабилна, модерна тема през прецизно издържани формулировки на целта, изследователската теза, задачите, работни хипотези, подробно описание на организацията на проведеното емпирично проучване и изведените изводи, препоръки и приноси.

3. *Актуалност*

Болките са симптом, който нарушава качеството на живота на всеки човек. Когато се появи болка от някакъв характер, остра или хронична, хората променят цялото си ежедневие около нея. Резултатът от болките е липса на сън, отслабване и пълно нарушаване на обичайния жизнен ритъм. Работоспособността се нарушава или спира напълно, общуването се изкривява. Животът ни се фокусира основно върху болката и желанието да я овладеем. Актуалността на изследването е обусловена от факта и схващането, че медицинските сестри са ценен ресурс на съвременните здравеопазни системи. Те се явяват не само изпълнители на лекарски предписания, но и равностойни участници в процеса на медицинско обслужване на пациентите, със свои автономни функции и отговорности. Важен аспект от дейността на медицинската сестра, като здравен професионалист е оценката и борбата с болката. В настоящият дисертационен труд е направено задълбочено и систематизирано проучване, както и цялостно изследване на **проблемът „болка“** в контекста на дейностите на медицинската сестра за управлението му.

Актуалността на разглежданата тема, отчитането на противоречията и недостатъчната научна разработка на проблема у нас е причина за определяне на темата на дисертационния труд.

4. *Наличие на изследователски проблем (дисертабилност)*

Предложеният за разглеждане дисертационен труд третира съвременен медицински проблем, отнасящ се до оптимизиране дейността на медицинските сестри. Важен аспект от тяхната работа, като здравни професионалисти е проблемът

за справяне с болката, като това в особена степен важи за онкологично болните пациенти.

Значимостта на въпроса за справяне с болката и активното участие в този процес на медицинската сестра се обуславя и от непрекъснатото развитие на медицинската наука и практика. Новите лечебни и диагностични методи често са с различна вероятност за успех, свързани са с множество рискове за пациента и поставят на сериозно изпитание безспорно установени норми и ценности.

Съвременните медицински сестри са не само изпълнители на лекарски предписания, но и равностойни участници в процеса на медицинско обслужване на пациентите, със свои автономни функции и отговорности. Поради това проучването на възможностите за оптимизиране на участието на медицинската сестра в процеса на оценка общото състояние на пациента, на болката в хода на лечебно-диагностичния процес, както и нейното овладяване има важно научно и практическо значение.

Проблемите, свързани с участието на специалистите по здравни грижи в управлението на болката, особено при онкологично болни се дискутира доста в последните години в България, но не са познати подобни изследвания с аналогичен фокус и модел на концептуализиране. Същевременно добре познати са редица сходни, но фрагментирани изследователски опити и постижения от прилагането на здравни грижи в други, включително сродни практически сфери, които авторката познава и представя в труда си. Настоящият дисертационен труд представлява опит за цялостно изследване на справянето с болката при онкологични пациенти в контекста на участието на медицинската сестра в него.

Формулирани и изследователски защитени са цел, изследователска теза, задачи, работни хипотези. Прецизно е описан дизайнът на проучването, като са дефинирани обект, предмет и обхват на проучването, логически единици, технически единици, източници на набиране на информация, инструментариум на изследването. Стриктно е описан целият дизайн на проучването, методите, които са използвани за неговото осъществяване. Всичко това ми дава основание да приема, че избраната тема и подходът за нейното проблематизиране в изследователските задачи са реалистични, адекватни, измерими и постижими.

5. Характеристики на дисертационния труд

5.1 Обем, структура, оформление и стил

Обемът, структурата и оформлението на дисертационния труд удовлетворяват изискванията и очакванията към подобен род научни работи. Той е с общ обем от 169 стандартни страници и е структуриран в пет глави. Включва 52 фигури, 17 таблици и 3 приложения.

Библиографският списък включва 170 литературни източника, от които 97 са на кирилица, 44 на латиница и 29 интернет източника.

Съкращенията са дадени в самото начало на дисертацията, което улеснява четенето.

Във въведението са зададени смисловите корелации на изследването. Първа глава, съдържаща 4 параграфа, е с обем от 59 страници представлява литературен обзор по темата, а втората е представена с общ обем от 3 параграфа и 11 страници и съдържа подробно описание на целта, задачите, материали и методика на научното изследване. В третата глава в 38 страници и шест параграфа подробно и компетентно са представени резултатите от собственото проучване и обсъждания. Четвърта глава – 4 параграфа, 41 страници е центърът на дисертационното изследване. В нея авторката предлага своите изключително ценни инструменти за поддържане на качеството на онкологичната болка. Оценявам високо разработените от Мария Добрева:

- Алгоритъм за оценка на болката при пациенти с онкологично заболяване;
- Модел на Фиш за управление на болката;

- Стандарт за качество на здравните грижи при онкологично болни.

Първите два инструмента са и уместно онагледени с подходящи фигури, третият е отдавна чакан стандарт за качество на грижи.

Изводите и заключенията към цялата дисертация, както и препоръките към отговорните институции са написани с висока компетентност, синтезираност. Написаното в тази част на дисертацията от стр. 150 до стр. 154 представлява теоретично обобщение на методология, дизайнерско решение, процесуалност и резултати в подкрепа на хипотезата на дисертационното изследване и нейните приноси.

Стилът на изложението е ясен, научно издържан, а текстът е четивен. По отношение на логиката на изложението – тя е спазена. Прави впечатление граматическата перфектност на текста.

5.2 Концептуална зрялост на изследователския подход и адекватност на използваните научни методи

Очевидно е, че иновативността на изследването е наложила на авторката да подходи към неговото концептуално и методическо моделиране смело и същевременно балансирано. Ето защо е обяснимо и логично при проучването на предшестващи опити и подходи да се опре на максимално широка научна основа, обединявайки гледни точки и изследователски резултати от сферата на медицинската теория и практика. Вероятно това е направило възможно точното формулиране на собствен изследователски фокус и понятийна рамка.

В хода на емпиричното изследване е използван, разработен изследователски инструментариум, който позволява стойностни измервания и заключения. Като важен аспект на адекватността на използваната методика бих открила и подходящия подбор на изследователската извадка, обхващаща 450 респонденти - 180 практикуващи медицински сестри, 250 пациенти и 20 експерти/лекари.

5.3 Научна компетентност, коректност и резултативност

Авторката е успяла да изведе и формулира отчетливо своите текущи констатации, оценки и обобщения, както и да представи и защити убедително продуктите от реализираната си изследователска, аналитична и приложна работа. На тази база тя предлага своите практически подходи за оптимизиране участието на медицинската сестра в процеса на оценка и менажиране на болката при онкологично болни пациенти.

5.4 Препоръки и въпроси към докторантката:

Препоръчвам на докторантката да разшири публикационната си активност със самостоятелни публикации в издания с impact factor.

6. Научни и научно-приложни приноси

Приносите са представени в дисертационния труд и обективно отразяват реалните достижения на авторката. Структурирани са в две направления: приноси с теоретико-познавателен характер и с практико-приложен характер, които приемам като логично последствие от компетентното решаване на поставената цел и задачи в работата. Колективно разгледани, данните от Дисертацията обогатяват виждането за сложните взаимоотношения между болните, медицинските сестри и лекарите в клиничната база, където съществена роля би трябвало да заема медицинската сестра. Доказана е необходимостта от участието на медицинската сестра в процеса на управление на болката, от въвеждане на нови инструменти в този процес, както и нуждата от допълнителна квалификация. Авторката вижда удовлетворяване на тази нужда в специализация на тема «Управление на болката», за която предлага и конкретна програма. Всички тези акценти могат да послужат като основа за бъдеща работа на много от институциите, имащи отношение към проблема.

7. Заключение

Като имам предвид достойнствата на представения дисертационен труд и като отчитам безспорното авторство и творчески принос, убедено давам положителната си оценка за представения дисертационен труд. На това основание предлагам да се даде положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „**доктор**” на **Мария Николова Добрева** в областта на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4.Обществено здраве, научна специалност **Управление на здравните грижи**.

27.01.2020 г.

проф. Иваничка Сербезова